

УДК 378.147

Олександр Станиславович Воронцов

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ОСВІТІ

Вступ. У наш час відбувається інтенсивний процес змін в освітній галузі. Дійсність ставить нові вимоги до якості та змісту освіти. Традиційні завдання й функції освіти інтегруються з проблемами адаптації освітніх закладів до сучасних соціально-економічних і політичних змін. У всьому світі спостерігається тенденція до глобалізації та інтернаціоналізації освіти.

На нашу думку, Україна також не стоїть осторонь світових тенденцій в освіті. У нашій країні здійснюються пошуки нових форм, методів та концепцій навчання, які спрямовані на ефективну адаптацію вітчизняної освітньої системи до сучасних міжнародних стандартів. Сьогодні спостерігається тенденція на активне оснащення вищих навчальних закладів новітньою комп'ютерною технікою, відбувається процес під'єднання комп'ютерів до локальних та глобальних мереж для створення глобального освітнього простору.

На зміну традиційним формам освіти (очна, заочна, вечірня) приходять відносно нова форма — дистанційна. Впровадження дистанційної освіти дозволяє надавати всім громадянам рівні умови для отримання знань, забезпечити можливість навчання протягом всього життя, створити максимально комфортні умови для здобуття освіти та постійної самоосвіти. Адже, як писав англійський учений Ф. Джессан, “якщо тимчасова перерва в освіті природна, то її остаточне припинення рівносильне ампутації мислення”. Дистанційне навчання є найефективнішим засобом забезпечення безперервної освіти.

Впровадження системи дистанційної освіти у навчальний процес вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) є першочерговою задачею в контексті підвищення якості освіти військових фахівців, професійної підготовки офіцерського складу, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, які проводять навчальні

заняття у ВВНЗ, та перепідготовки і перекваліфікації військовослужбовців після звільнення з лав Збройних Сил України на відповідні або нові цивільні спеціальності.

Мета даної статті — розгляд можливості використання засобів дистанційного навчання для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ВВНЗ.

Постановка проблеми. При всіх ВВНЗ, які є в Україні, постійно діють навчальні курси з підготовки чи підвищення кваліфікації військовослужбовців та працівників Збройних Сил України в залежності від специфіки ВВНЗ. Так, наприклад, при Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка постійно діють курси з вивчення іноземних мов, при Національній академії оборони України — курси з підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників тощо. В залежності від навчальних планів та завдань курсів вони можуть тривати місяць, два і більше. Це, в свою чергу, призводить до того, що офіцери відірвані від місць постійної дислокації та виконання своїх обов'язків за посадою. Не можна не відзначити й фінансову сторону питання: для проведення навчання на курсах потрібно оплатити проїзд до місця проведення курсів, добові на весь час перебування та оплатити проживання, а це немалі кошти.

З одного боку відбувається процес набуття нових знань чи підвищення власної кваліфікації, а з другого — відірваність (на час проходження курсів) від виконання посадових обов'язків призводить до того, що по прибуттю до місця постійної дислокації потрібно відновлювати той об'єм інформації, який був пропущений, а це, в свою чергу, призводить до зниження боєготовності підрозділу. Тому стає актуальним вислів Н. Ротшильда: “Хто володіє інформацією, той володіє світом”.

Все вищесказане свідчить про те, що потрібно швидкими темпами впроваджувати

дистанційне навчання у систему підготовки військових фахівців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначена тенденція знаходить своє вираження у сфері військової освіти. Відповідно, проблеми вивчення специфіки організації військово-професійної, військово-технічної підготовки відбиті в дослідженнях І.В. Біжана [3], Г.О. Кабаковича, А.А. Каленського [8], М.Д. Загорина, І.М. Каравасва, С.В. Яйлаханова. Різні аспекти організації навчального процесу у ВНЗ та шляхи його удосконалення викладені у роботах В.О. Балашова, О.В. Барабанщикова, О.В. Бикової, М.М. Козяра, М.І. Нецадима, В.В. Ягупова [20].

Методологічним підґрунтям застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дистанційної освіти у підготовці військових фахівців є роботи А.П. Єршова, М.І. Жалдака [6], Г.О. Козлакової [10, 11], Т.І. Койчевої, А.А. Каленського [8], В.В. Колоса, І.В. Роберта, А.С. Сіцинського [14], О.В. Співаковського, які обґрунтували концептуальні засади процесу інформатизації сучасної системи освіти.

Дистанційне навчання нерозривно пов'язане з використанням сучасних інформаційних технологій, теоретичні та методологічні засади якого обґрунтовані в роботах П.В. Стефаненка [17], а підготовка вчителя до використання інформаційних технологій у професійній діяльності — М.І. Жалдак [5], А.В. Хуторський [18], О.М. Царенко [19].

Цілеспрямовано досліджені такі аспекти дистанційної освіти, як концептуальні положення про дистанційне навчання (О.О. Андреев [1, 2], В.М. Кухаренко, П.В. Стефаненко [17]), дидактичні властивості комп'ютерних засобів (Є.С. Полат), нові інформаційні технології у дистанційному навчанні (Т.П. Воронін, В.П. Кашицин), педагогічні підходи до комп'ютеризації навчального процесу (Б.С. Гершунський [4], І.П. Підласний), методи творчого навчання за допомогою телекомунікаційних засобів (Г.А. Андріанова, А.В. Хуторський), активізації пізнавальної діяльності в умовах дистанційного навчання (О.В. Собасва [15]).

Результати дослідження. Поряд з дослідженнями авторів, які наведені вище, впровадження дистанційного навчання зумовлене та регулюється певними нормативно-правовими актами: Конституцією України; Законом України “Про вищу освіту” (від 17.01.2002 р.), Національною доктриною розвитку освіти (від 17.04.2002 р.); указом Президента України “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до неї в Україні” (від 31.07.2000 р.); указом Президента

України від 9.10.2001 р. № 941/2001 “Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні”; постановою Кабінету Міністрів України від 23.09.2003 р. № 1494 “Про затвердження програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004—2006 роки”; постановою про затвердження державної програми “Інформаційні та телекомунікаційні технології в освіті та науці” на 2006—2010 роки від 07.12.2005 р. № 1153; наказом Міністерства освіти і науки України від 07.07.2000 р. № 293 “Про створення Українського центру дистанційної освіти при Національному технічному університеті України “Київський політехнічний інститут”; Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні 2000 року; наказом міністра освіти і науки України від 21.01.2004 р. № 40 “Про затвердження Положення про дистанційне навчання”; наказом міністра освіти і науки України від 15.05.2006 р. № 369 “Про затвердження тимчасових вимог до педагогічних програмних засобів”; Концепцією інформатизації Збройних Сил України, введеною в дію наказом міністра оборони України від 11.02.1994 р. № 30.

Відповідно до спільного наказу Міністра оборони України та Міністра освіти і науки України від 13 квітня 2005 року № 221/217 “Про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах ЗС України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України” всі науково-педагогічні працівники, які здійснюють свою педагогічну діяльність у сфері військової освіти, повинні один раз на п'ять років пройти стажування в військах або курси підвищення кваліфікації.

Такі курси організовані при Національній академії оборони України. Для науково-педагогічних працівників, педагогічний стаж яких менше трьох років, курси тривають два місяці, для тих, у кого педагогічний стаж більше трьох років, — один місяць.

Так, для науково-педагогічних працівників, педагогічний стаж яких більший трьох років, проводяться курси тривалістю 216 годин за темою “Педагогіка вищої військової школи”. Формами організації навчання є лекції, практичні заняття, семінарські заняття, самостійна робота. Як підсумок навчання — здача комплексного екзамену та видача посвідчення відповідного зразка.

На нашу думку, в такій організації курсів є ряд недоліків: навчальні групи сформовані без врахування специфіки того предмету, який викладається науково-педагогічними працівниками під час своєї безпосередньої педагогічної діяльності, та й педагогічний стаж у слухачів навчальних груп

може бути в одних 3—4 роки, а в інших — 20—25, а це вже суттєва різниця. Але навчальний план не враховує педагогічного стажу слухачів, і, відповідно, навчальні заняття для одних можуть проходити з користю, а для інших — це буде витрачений даремно час. В рамках традиційної організації курсів, нажаль, неможливо реалізувати таку диференціацію навчання, щоб можна було охопити весь контингент слухачів без врахування предмету, який вони викладають, або їхнього педагогічного стажу.

Все це можливо реалізувати при використанні засобів дистанційного навчання з застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Адже дистанційну освіту від традиційних форм відрізняють такі характерні риси:

Гнучкість. Можливість займатися в зручний час, у зручному місці й темпі, відсутність регламентованого відрізка часу для освоєння дисципліни.

Модульність. Можливість з набору незалежних навчальних курсів-модулів формувати навчальний план, який відповідає індивідуальним або груповим потребам.

Паралельність. Рівнобіжне з професійною діяльністю навчання, тобто без відриву від професійної діяльності.

Персоналізація. Створення ефекту особистого спілкування через мережі зв'язку один на один з викладачем.

Економічність. Ефективне використання навчальних площ, технічних засобів, транспортних засобів, концентроване й уніфіковане представлення навчальної інформації та мультимедіа до неї знижують витрати на підготовку фахівців.

Технологічність. Використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій, які сприяють просуванню людини у світовий постіндустріальний інформаційний простір.

Соціальна рівноправність. Рівні можливості одержання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я, елітарності й матеріального забезпечення слухача (через те, що в більшості випадків одержання освіти в дистанційному режимі обходиться істотно дешевше, ніж традиційними способами).

Інтернаціональність. Експорт та імпорт світових досягнень на ринку освітніх послуг.

Нова роль викладача. Дистанційна освіта розширює й оновлює роль викладача, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати курси, які він викладає, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій.

Позитивний вплив робить дистанційна освіта і на слухача, підвищуючи його творчий та інтелектуальний потенціал за рахунок самоорганізації, прагнення до знань,

уміння взаємодіяти з комп'ютерною технікою і самостійно приймати відповідальні рішення. Якість дистанційної освіти не поступається якості очної форми одержання освіти, а поліпшується за рахунок залучення кращого кадрового науково-педагогічного складу та використання в навчальному процесі кращих навчально-методичних видань і контрольних тестів.

Тому, якщо реалізувати традиційну форму організації курсів за допомогою дистанційних курсів (дистанційний курс — це електронний засіб навчального призначення, що міститься в мережі Internet), де будуть враховані особливості цільової аудиторії, це дасть змогу поліпшити якість навчання без відриву військовослужбовців та працівників Збройних Сил України від виконання своїх посадових обов'язків.

Результатом навчання, як і при проходженні традиційних курсів, є здача комплексного екзамену (очно або з використанням відеоконференцзв'язку чи Web-камер) та видача диплома відповідного зразка.

Висновки. Дистанційне навчання є відносно новою формою навчання ХХІ століття, що надає якісно нові можливості отримання освіти громадянам. Організація навчального процесу з використанням дистанційного навчання спрямована на формування навиків і основ концепції “вчитися протягом всього життя”.

Впровадження засобів дистанційного навчання в навчальний процес у вищих військових навчальних закладах дозволить підвищити якість освіти, забезпечить безперервність освіти без відриву від повсякденної діяльності й, що дуже важливо, матиме економічну вигоду.

Література

1. Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение. Евразийская ассоциация дистанционного образования [Электронный ресурс] / А. А. Андреев // Материалы IV Международной конференции по дистанционному образованию. — Режим доступа: <http://www.iet.mesi.ru/broshur/broshur.htm> — Назва з екрана.
2. Андреев А. А. Дидактические основы дистанционного обучения в высших учебных заведениях : автореф. дис. д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения” / А. А. Андреев. — М., 1999. — 34 с.
3. Біжан І. В. Організація навчально-виховного процесу, методичної і наукової роботи у вищій військовій школі : підручник / І. В. Біжан. — Харків : ХВУ, 2001. — 410 с.
4. Гершунский Б. С. Компьютеризация в сфере образования. Проблемы и перспективы / Б. С. Гершунский. — М. : Педагогика, 1987. — 264 с.
5. Жалдак М. И. Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе : автореф. дис. в форме науч. доклада д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения” / М. И. Жалдак. — М., 1989. — 48 с.
6. Жалдак М. И. Основы информатики и вычислительной техники / М.И. Жалдак, Н.В. Морзе. — К. : Вища школа, 1986. — 203 с.
7. Кадемія М. Ю. Сучасні методи та інноваційні технології навчання / М. Ю. Кадемія // Професійно-технічна освіта. — 2004. —

- № 2. — С. 49—51. **8. Каленський А. А.** Методика застосування інформаційних технологій навчання (управління і тактичні дисципліни) : навч.-метод. посіб. / А. А. Каленський. — К. : Вид.-поліграф. центр “Київський університет”, 2005. — 80 с. **9. Козлакова Г. О.** Мережні програмні засоби реалізації дистанційної освіти / Г.О. Козлакова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — Серія: Військово-спеціальні науки. — 2003. — № 7. — С. 153—157. **10. Козлакова Г. О.** Теоретичні і методичні основи ступеневої підготовки майбутніх фахівців з комп’ютеризованих систем у технічних університетах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 / Г.О. Козлакова. — Харків, 2005. — 44 с. **11. Козлакова Г. О.** Форми і засоби запровадження різних моделей дистанційної освіти у вищій школі / Г.О. Козлакова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — Серія: Військово-спеціальні науки. — 2003. — № 6. — С. 89—92. **12. Концепція** Національної програми інформатизації України // Офіційний вісник України. — 1998. — № 10. — С. 376. **13. Концепція** розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> — Назва з екрана. **14. Сіцінський А.С.** Формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності засобами інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / А.С. Сіцінський. — Хмельницький, 2002. — 241 с. **15. Собасва О.В.** Активізація пізнавальної діяльності студентів в умовах дистанційного навчання : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09 / Собасва Олена Володимирівна. — Суми, 2001. — 189 с. **16. Стефаненк П.В.** Дистанционное обучение в высшей школе : монография / П. В. Стефаненко. — Донецк : ДонГАУ, 2002. — 397 с. **17. Стефаненко П.В.** Теоретичні і методичні основи дистанційного навчання у вищій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / П.В. Стефаненко. — К., 2002. — 37 с. **18. Хуторської А.В.** Дидактические основы эвристического обучения: автореф. дис. д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / А.В.Хуторской. — М., 1997. — 45 с. **19. Царенко О.М.** Педагогічні основи формування у майбутніх учителів умінь застосовувати ТЗН у навчально-виховному процесі : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.09 / Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. — К., 2000. — 18 с. **20. Ягупов В.В.** Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. — К. : Либідь, 2003. — 560 с.

В статье исследован опыт дистанционного обучения в Вооруженных Силах Украины, рассмотрены условия эффективного использования дистанционного

обучения для повышения квалификации научно-педагогического состава Вооруженных Сил Украины.

Ключевые слова: военное образование, дистанционное обучение, дистанционный курс, информационно-коммуникационные технологии.